

ветеринарної медицини України від 02.02.2010 р. № 46 «Про затвердження Інструкції із застосування позначки придатності та ветеринарних штампів і внесення змін до Інструкції по клеймуванню м'яса» [5]. Положення Інструкції поширюється на всі потужності (об'єкти), які здійснюють забій худоби, птиці, кролів і нутрій.

Зміни маркування стосуються розмірних характеристик клейм, штампів, змісту реквізитів маркування, оформлення (колір етикеток, штампів), категорій вгодованості свинини, маркування м'яса страусів тощо.

Отже, використовуючи в експертній практиці Методичні рекомендації з питань призначення та проведення судових товарознавчих експертиз з оцінки худоби, птиці та інших живих тварин — об'єктів господарювання, експертам слід брати до уваги такі зміни вимог щодо пакування та маркування м'яса, зазначені в Інструкції з товарознавчої оцінки та маркування м'яса [4]:

- етикетки на тушки птиці, кролів і нутрій і/або пакування, тару з тушками наклеюють із застосуванням клею, дозволеного Міністерством охорони здоров'я України для контакту з харчовими продуктами;
- для маркування м'яса всіх видів тварин (крім кролів, нутрій і птиці) встановлено такі форми клейм: кругле (діаметром 40 мм), квадратне (40×40 мм), трикутне (45×50×50 мм), овальне (діаметр D1 — 50 мм і D2 — 40 мм), прямокутне (40×50 мм), ромбоподібне (40×40 мм із кутами 60 і 120°), трапецієподібне (40×40×40×65 мм із кутами 70 і 110°);
- до тушок поросят (свинина п'ятої категорії) до задньої ніжки шпагатом прив'язують фанерну бирку з відбитком круглого клейма і літерним штампом «П»;
- для пакування тушок птиці в індивідуальні пакети з полімерної плівки або ящики чи іншу тару

з полімерних матеріалів із тушками однієї категорії вгодованості дозволено тушки не маркувати, а на пакування або на етикетку, що вкладають або наклеюють на пакет (ящик чи іншу тару), наносять інформацію згідно з вимогами нормативно-правових актів щодо цієї продукції.

Також експертам товарознавцям слід звертати увагу, що деякі українські виробники (здебільшого нелегальні приватні підприємства) наносять клейма та штампи на туші, півтуші або четвертини тварин, які не є чинними на території України, або наносять клейма, що не існують. Зразки чинних клейм і штампів для товарознавчого маркування м'яса наведено у Додатку 1 до Інструкції з товарознавчої оцінки та маркування м'яса [4].

Список використаних джерел

1. Губарева В. М., Михальський О. О. Деякі особливості проведення судових товарознавчих експертиз із дослідження маркування м'яса та м'ясних продуктів // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 14. С. 363—369.
2. ДСТУ 3993-2000 Товарознавство. Терміни та визначення. [Чинний від 01.01.2001 р.]. Київ, 2000. 24 с. (Держстандарт України).
3. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 06.09.2005 р. № 2809-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2809-15> (дата звернення: 25.02.2021).
4. Інструкція з товарознавчої оцінки та маркування м'яса : наказ М-ва аграрної політики та продовольства України від 01.11.2011 р. № 587.
5. Про затвердження Інструкції із застосування позначки придатності та ветеринарних штампів і внесення змін до Інструкції по клеймуванню м'яса : наказ Держкомветмедицини України від 02.02.2010 р. № 46. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE17573.html (дата звернення: 25.02.2021).

В. О. Гусєва,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, судової медицини та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6489-2384>, e-mail: vaguseva2007@ukr.net

ДЕЯКІ МОЖЛИВОСТІ СУДОВО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, РОЗПОЧАТИХ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВЧИНЕННЯМ ПОСЯГАНЬ ВІДНОСНО ПРАВООХОРОНЦІВ

Анотація. Визначено типові види та можливості судово-криміналістичних експертиз й інших досліджень, які призначаються для з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, судово-криміналістична експертиза, психофізіологічне дослідження, поліграф.

Abstract. We have identified typical types of forensic examinations and other researches appointed for clarifying circumstances that should be established while investigation of criminal offenses against the authority of public authorities in the field of law enforcement.

Keywords: criminal offense, forensic examination, psychophysiological research, polygraph.

Аннотация. Определены типичные виды и возможности судебно-криминалистических экспертиз и других исследований, назначаемых для выяснения обстоятельств, подлежащих установлению при расследовании уголовных правонарушений против авторитета органов государственной власти в сфере правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: уголовное правонарушение, судебно-криминалистическая экспертиза, психофизиологические исследования, полиграф.

Для кримінальних правопорушень, вчинених відносно працівників правоохоронних органів, характерний

високий рівень суспільної небезпеки, оскільки вони посягають на авторитет зазначених органів, їхнє нормальне функціонування, а також життя, здоров'я, майно, владні повноваження правоохоронців. Розслідування зазначених кримінальних правопорушень передбачає встановлення та доведення наявності складу конкретного кримінального правопорушення (об'єктивних та суб'єктивних ознак), визначених ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, а також специфічних обставин.

Установлення зазначених обставин неможливе без проведення судово-медичних і судово-криміналістичних експертиз. Так, за допомогою судово-криміналістичних експертиз вирішують питання індивідуальної або групової належності за відбитками пальців рук (судово-дактилоскопічна експертиза), босих ніг, взуття, протекторів шин тощо (судово-трасологічна експертиза). Під час проведення зазначених судових експертиз досліджують сліди, виявлені під час огляду місця події, внаслідок чого можливо отримати дані не тільки осіб, які були присутні на місці події (зокрема, злочинця), а й відомості про знаряддя та засоби, що були використані останнім задля реалізації свого злочинного умислу.

Зважаючи на те, що під час вчинення посягань на життя, здоров'я та майно правоохоронців, злочинці застосовують холодну та вогнепальну зброю, а також вибухові пристрої, виникає потреба у криміналістичному дослідженні вказаних знарядь. Така необхідність обґрунтовується метою надання правильної правової кваліфікації дій винного. Зокрема, доволі поширеним є застосуванням ножів, кастетів, заточок тощо, тому виникає потреба у вирішенні питань щодо віднесення їх до холодної зброї, що здійснюється під час проведення судово-криміналістичної експертизи холодної зброї. До основних питань, що вирішує зазначена експертиза, належать: чи є представлений предмет холодною зброєю; до якого типу, виду холодної зброї він належить; чи сліди на перешкоді залишено представленою холодною зброєю; чи складали раніше єдине ціле металевий обломок, виявлений у рані потерпілого, та клинок ножа, вилучений у підозрюваного тощо. Для досягнення цієї мети та вирішення подібних питань призначають судово-балістичні та вибухо-технічні експертизи, дослідженню яких підлягають вогнепальна зброя та вибухові пристрої відповідно.

У випадку знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу шляхом підпалу або вибуху, доцільно призначати судову пожежно-технічну чи вибухо-технічну експертизи. У випадку призначення судової пожежно-технічної експертизи, на вирішення експертів можна поставити питання про механізм виникнення пожежі, джерело запалювання тощо. Судова вибухо-технічна дає змогу визначити групову належність та єдине джерело походження вибухових пристроїв у цілому вигляді або за їх фрагментами (осколками), елементів вибухових пристроїв, обставин вибуху, які встановлюються на основі спеціальних знань у галузі криміналістичної вибухотехніки за питаннями, які поставлені на вирішення експертизи [1]. Призначення цих експертиз дасть змогу встановити не тільки знаряддя та засоби, що використовували винні, а й визначити спосіб вчинення кримінального правопорушення.

Для встановлення вартості знищеного чи пошкодженого майна правоохоронця, тобто розмірів завданої матеріальної шкоди, а також вартості відновлювально-ремонтних робіт, доцільно призначати судово-товарознавчі експертизи різних видів. Складений за результатами дослідження висновок експерта є одним із способів доведення обґрунтованості подання цивільного позову та гарантією подальшого відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди.

Одним зі способів встановлення завданої моральної шкоди є призначення судової психологічної експертизи. Однак, слід зважати на те, що судова психологічна експертиза не акцентує уваги на розв'язанні питання про встановлення розміру грошового еквівалента нанесеної моральної шкоди. Експертний висновок у цій частині має науково-рекомендаційний характер, однак остаточне рішення приймає суд.

У випадку вчинення самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи з використанням службового посвідчення працівника правоохоронного органу, перед слідчим виникає потреба у призначенні судово-технічної експертизи документа. Основними завданнями технічної експертизи реквізитів документів є встановлення фактів і способів внесення змін до документів та виявлення їх первинного змісту, визначення відносної давності виконання документа або його фрагментів, а також послідовності нанесення штрихів, що перетинаються, установлення документа, виготовленого шляхом монтажу із застосуванням копіювально-розмножувальної та комп'ютерної техніки, ідентифікація особи, яка надрукувала машинописний текст, виготовила зображення відтиску печатки за особливостями навичок виконавця тощо [1]. У випадку встановлення факту підроблення офіційного документа слідчий має вирішити питання про додаткову кваліфікацію дій винної особи.

З метою отримання орієнтувальної інформації, перевірки слідчих версій можна призначати психофізіологічні дослідження із застосуванням поліграфа. Їхнє проведення можливе лише у разі наявності письмової згоди особи. Висновок, складений за результатами психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа, чинне кримінальне процесуальне законодавство не відносить до процесуальних джерел доказів, однак він може бути підставою для прийняття процесуальних рішень (зокрема, щодо проведення інших слідчих (розшукових) дій та судових експертиз у кримінальному провадженні).

Отже, під час розслідування кримінальних правопорушень проти працівників органів державної влади призначають значну кількість судово-криміналістичних експертиз. Під час їхнього проведення експерт досліджує сліди, виявлені на місці події, знаряддя та засоби, що використано під час вчинення кримінальних правопорушень. Необхідність їх призначення обумовлено слідчою ситуацією, що склалася на певному етапі розслідування, обставинами, які слід встановити під час розслідування, а також слідчими версіями, потреба у перевірці яких виникне під час розслідування. Підготовка до призначення зазначених видів досліджень є однією з гарантій їх ефективного проведення.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Наково-методичних рекомендацій з питань підготовки та

призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 20.02.2021).

D. Davydenko,

Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, National Scientific Center
«Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute», Kharkiv, Ukraine,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9124-9511>, e-mail: davidenko.dasha@ukr.net

**CONCERNING THE NEED TO DEVELOP A METHOD OF DETERMINING
THE ECONOMIC EFFICIENCY OF FORENSIC EXAMINATIONS
IN THE ASPECT OF COURT MAKING RETURN RETURNS**

Abstract. *The need to solve the question of the lack of approaches to determining the economic efficiency of forensic examinations in view of the decision to refund to the national budget is considered, which will allow to strengthen the interaction of the court, executive bodies and forensic expert institutions, comprehensively assess the activities of each participant and identify ways to improve their effectiveness. To determine economic efficiency, it is proposed to use an integrated taxonomic indicator, which will help to qualitatively assess the level of efficiency by economic indicators and promptly respond to changes in its components.*

Keywords: *methodology, forensic examination, economic efficiency, state budget, integrated indicator.*

Анотація. *Розглянуто необхідність вирішення питання відсутності підходів до визначення економічної ефективності судових експертиз з огляду на прийняття рішень щодо повернення коштів до бюджету країни, що дасть змогу посилити взаємодію суду, виконавчих органів та експертних установ, комплексно оцінити заходи впливу кожного учасника процесу та визначити шляхи підвищення їх результативності.*

Ключові слова: *методика, судова експертиза, економічна ефективність, Державний бюджет, інтегральний показник.*

Аннотация. *Рассмотрена необходимость решения вопроса об отсутствии подходов к определению экономической эффективности судебных экспертиз с учётом принятия решений по возврату средств в бюджет страны, что позволит усилить взаимодействие суда, исполнительных органов и экспертных учреждений, комплексно оценить меры влияния каждого участника процесса и определить пути повышения их результативности.*

Ключевые слова: *методика, судебная экспертиза, экономическая эффективность, Государственный бюджет, интегральный показатель.*

The issue of determining the economic efficiency of forensic examinations in terms of court decisions on the return of funds to the state budget should begin with the formation of an opinion on its place in the system of expert support. The result of the proceedings is the court's decision through the procedure of evaluating the expert's opinion as evidence in court. Of course, the expert's conclusion is only one of many components of evidence and is not an exclusive procedural document, but in the context of the study to determine the economic efficiency of forensic examination, it is proposed

to focus the analysis on the outcome of the case. For the sake of completeness of the researched process, it should be noted that the economic efficiency of forensic examinations is an indicator that should not be determined a priori based on court decisions, because the end result of any examination is a conclusion formed impartially by an expert. The ensuing trial does not have a direct impact on the effectiveness of the forensic examination. That is, the assessment of the economic efficiency of forensic examinations should not include the process of judicial review in general, let alone the penalties to the budget that may follow a court decision. But in terms of the specific subject of the study, it is proposed to consider the latter statement as an integral part of expert support through the prism of integrated interaction of expert institutions, courts and executive bodies. Thus, the evaluation of the effectiveness of forensic examinations is a system of indicators that provides an objective result in terms of the ratio of resources spent on expertise and revenues in the process. To date, in the system of expert institutions there are no methods [1] that allow to assess the economic efficiency in relation to the funds collected for its results to the state budget. However, this need is due to the need for effective differentiation of funds among all subjects of the Ministry of Justice of Ukraine.

Therefore, it is proposed to consider the process of evaluating economic efficiency systematically and comprehensively — the process of determining it will be an integral indicator, and therefore will include several components. The list of indicators is not exhaustive and has the ability to change interactively in accordance with the goal. Three groups of implementing indicators was proposed:

1. Estimation of the amount of resources that were identified as those that were not used for their intended purpose;
2. Estimation of the amount of resources returned to the budget;
3. Assessment of resources spent on examination.

Each of these groups has a set of indicators that includes a complete analysis necessary to determine the final integrated indicator. Making management decisions and assessing the impact of indicators on the effectiveness of forensic science requires finding the optimal set of criteria that will systematically assess the situation and give the opportunity to positively influence it.

Since, in the presented study it is necessary to accumulate a list of absolute and relative, qualitative and quantitative indicators to determine the effectiveness of forensic